

ne az ismeret-számokérés adja, hanem inkább olyan problémakörből valók legyeknek, amely munkánk által feltételezhetően kialakult. — Úgy vélem, hogy tanulmányi időnk korlátozottsága miatt, ha nem is kérdőíves és tesztes alapon, de ilyen, vagy ehhez hasonló jellegű munkát végzünk a tanév első óráin (ismeretszondirozás és ismeretfelidézés), valamint a félévi és tanévvégi összefoglalások alkalmával (problémafelvetések, szempontkiemelések).

A munka utolsó része az utalások és jegyzetek felsorolása. Az ebben foglalt irodalmi vonatkozások feltárása értékes segítséget, tájékoztatót nyújt a biológia tanítójának. — Nem ismerjük ugyan a munka terjedelmi lehetőségeinek adottságait, de a felemlített szakműveket nemcsak a hivatkozások szolgálatában, hanem könnyebb áttekintés céljából, problémakörök szerint csoportosított felsorolásban, egy külön fejezetben is szívesen láttuk volna. Ebben oly munkák is helyet kaphatnának, amelyeket szerző, minthogy nem hivatkozik rájuk, érthetően nem is említ. A műveknek egy kissé bővebb, fent jelzett szempontból összeállított jegyzéke még jobban emelte volna Uherkovich munkájának kiváló bibliográfiai értékét. Hogy a sok közül pl. csak ezeket a jól bevált munkákat említsem: Strauss, Naturgeschichte skizzenbuch (Pflanzen, Tiere), Stehli, Mikroskopie für Jedermann. S mert a korszerű biológiai oktatás magyar irodalma (I. 8. old.) valóban szegényes, tájékozódás céljából felsorolást érdemelne a magyar szerzők ezirányú munkáinak összesége.

Az az érzésem, hogy a magyar nevelők örömmel köszöntik és értékes okulással olvassák Uherkovich könyvét, amely áttekinthetően, szerencsés tagolással és kiváló pedagógiai érzéssel hívja fel figyelmünket a szó szoros értelmében vett „modern biológiai oktatás“ problémáira, követelményeire. Habár — mint szerző becsületes őszinteséggel, de talán túlzott szerénységgel vallja — legtöbbször a külföldi irodalomra és gyakorlatra utal, mindamelllett megállapításait a magyar viszonyok és adottságok természete szerint alakítja át. Eltekintve önálló megállapításainak értékeitől, már ezzel az áthangolással is igen becses, hiányt pótló szolgálatot tett. Könyve sem a biológát tanítók szialáról, sem az iskolák könyvtárából nem hiányozhatik.

Czögler Kálmán.

Dr. Kiss Tihamér László: A kátétanítás módszereinek történeti ismertetése. Szeged, 1938. 93 l.

A tanulságos könyv elolvasása után az a vélemény alakult bennünk, hogy a könyv címe a módszerre utalás nélkül szerencsésebb lett volna. Igaz, hogyha csak a módszerről értekezne; kevesebb lett volna a mondanivaló és hiányosan egyoldalú is, különösen az ó- és középkorról; a szerző talán ezért fogta fel a tárgyat szélesebb alapon. Így a könyv teljesebbet adott, mint ahogy a címe ígéri. Nem csupán az egyes korokban megállapítható oktató eljárásokat ismerteti, nemcsak a „hogyan“ kérdésre ad részletes választ, hanem felöleli az oktatás anyagát, megismerteti az oktatás helyét és körülményeit s ami igen nevezetes vonása: az oktató személyeket is.

A szerző a mű 5. lapján kifejti: mit ért módszeren. A módszert, mint eljárást nem is akarta az oktatás tárgyától elválasztani (nehéz is volna), az oktatás személyeitől elkülöníteni pedig nem is lehetne, tekintettel arra, hogy történeti munkáról van szó. A módszer jelentőségének értékelését is megtaláljuk (6. lap) az oktató egyéniségéhez való viszonyában.

A kátétanítás, a katechizmus alapelemei már az Ó-szövetség világában megtalálhatók. A próféták után a papok és írástudók voltak a nép vallástanítói. A zsidó nép természetes vallásos nevelői a szülők voltak. Jézus megjelenésével új korszak

kezdődik; maga Jézus rendelte el az apostoloknak, hogy a tanítványokat hitoktatásban kell részesíteni; nemsokára az oktatásnak meg kellett előznie a keresztelest. Ekkor (a Kr. utáni II. sz.-ban) a püspökök, presbíterek, diakónusok mellett a katechéták külön rendje alakult, akik hivatásszerűen foglalkoztak hitoktatással. A katechumenátus virágkorában jöttek létre a magasabbfokú katechéta iskolák, amelyekben gyülekezet-vezetőket képeztek. A szerző gondos részletességgel ismerteli a nagy katechétaikat: Kelemt, Origenest, Nyssai Gergelyt és a legnagyobbat: Augustinust, aki műveiben ma is tiszteletreméltó és követendő tanácsokat ad a kátétanításra. E módszerben az oktatás alakja akroamatikus volt.

A középkorban hanyatlás mutatkozik a katechézis terén. Mindjobban a keresztyén szülők lettek a vallástanáítók, majd a keresztszülők felelősségét is hangsúlyozták; a papok sem hiányoztak az oktató munkából. Ezeknek a buzgósága azonban csak kevésszámú gyermekhez tudta a keresztyén hit igazságait eljuttatni. El lehet mondani, hogy a középkor a hit- és erkölcstani oktatás terén semmi újat, eredetit nem alkotott, az ókor hagyományaiból élt.

Az újkorral induló reformáció előtt kívánatosnak látszott olyan iratok készítése, amelyek a keresztyén hit- és erkölcsi élet alapját alkotják; ezért írták a reformátorok a hitvallásokat vagy kátékat. Közülök minden más kátét felülmult Luther Márton Kis Kátéja és a Heidelbergi Káté. A protestáns káték hatására a róm. kat. egyház is kiadta hivatalos nagy kátéját. E kátékat csaknem kivétel nélkül kérdés-felelet alakjában írták meg. Míg Luther és Kálvin a káték tanításában azt a módszert követik és ajánlják, hogy az egyes kérdéseket a tanulóknak meg kell magyarázni, utánuk ez a megértető eljárás feledésbe merült, a módszer hanyatlott: a kátétanítás értelmellen emlékezetbevézés lett, alkalmazóik abban bizakodtak, hogy amit az emlékezetbe vésnek, az átíródik a szívbe és az akaratba. A sivár gépiességen külső és benső szemléltetéssel törekedtek néhányan enyhíteni. A református kátéoktatás Svájcban és egyebütt Kálvin hatására kezezőbb helyzetben volt, mert az oktatás tartalmi fejtegetésből állott. Különösen M. Cordier (Kálvin munkatársa) vallásos tanításokat tartalmazó műve lett híressé, majd Spener, Francke, Basedow és Pestalozzi hatottak termékenyítő erővel a vallástanáítás módszerére. A legújabb korban Herbart és Ziller, majd Sallwürk neve maradandó a módszer-irodalomban tárgyunk szempontjából is. Ez iskolák fokozat-elméletét Schieder alkalmazta Luther kátéjának feldolgozásában. A múlt században Kehr műve jutott nagy népszerűsége gyakorlati jellege által. Eberhard a munkaiskola elveit vitte bele a kátétanítás módszerébe; a nagyjelentőségű Niebergall helyesli a munkaiskola módszerét a vallásoktatásban.

A magyarországi kátétanítás csak a protestáns korral válik jelentőssé. A reformáció mozgalma sok kátét termelt, közöttük 1—2 akroamatikusan fejt ki mondanivalóit, ezek a nevezetesebbek; a legtöbb kérdés-feleletek alakjában van írva; ezeket világos előadás zamatos magyar nyelv jellemzi. A 18. század módszeren elmélkedése a magyar kátéoktatásra is hatott. Az 1718-ban nálunk megjelent Heidelbergi káté bizonyos módszeres útmutatást adott a könyv végén. Az értelmet megvilágosító, scholasztikus széttagoló módszert találjuk Hatvani István debreceni professzor útmutatásaiban is Francke lefordított műve a pietista hatás terjesztője lett. A katechétikával, mint tudománnyal foglalkozó első magyar nyelvű művet Kolos Dániel alkotta Sárospatakon (1862-ben). Nem sokkal utána Kiss Áron foglalta össze a népiskolai vallástanáítás módszertanát, a műve élettel teljességre törekszik a bibliai történeti anyag felhasználásával. Maradandó módszertani gondolatokra mutatott rá a legújabbban Makkai Sándor (1915.); kitérnek még Forgács és Szele. A szerző

Imre Lajos idevonatkozó, egyre nagyobb hatású munkásságát nem ismerteti.

A könyv írója erős történelmi érzékkel, az egyes korok sajátos nevelési viszonyaiba való élénk beleéléssel dolgozta ki a tárgyat, gyűjtötte össze az anyagot. Helyesen fogta fel, hogy a kátétanítás módszerét az oktatási módszer történelmi fejlődéséből kiszakítani nem lehet, a kettő együtt jár s egyik a másikat magyarázza, külön nézni a kérdést: béna lett volna a mű. A szerző érdeklődési irányának megfelelően különösen a református kátétanítás történelmi fejlődése s vezető emberei részeseültek bőszéges méltatásban. Az egyes korok olyan terjedelemben jutottak mélyenjáró elemzéshez, amely mértékben a nevelői gondolkodás fejlődésében részt vettek. Itt talán lehetett volna a politikai történelem korszakain belül a neveléstörténet korszakait is alapul venni a keretezéshez. Gazdaggá teszi a mű tartalmát az idevágó német, francia és angol szakirodalom forrásainak értékesítése. Külön érdeme a könyvnek a magyar fejlődés alapos ismertetése.

Meg kell azonban említenünk, hogy a munkában a nevelés és oktatás együtt-emelegtetése fogalomzavart terjeszt vagy takar. A katechumenus, katechumenatus, katechézis szó írása nem egységes, a szók görög származása alapján nem kétséges a helyes írásmód (görög idézet erre van is a könyvben). A magyar szemet bántja, ha tanmód, tanforma, stb. szokat kénytelen olvasni; ezeken a nyelvi alakokon ma már szerencsésen túljutottunk.

Dr. Juhász Béla.

Bartos Imre dr., Madácsy László dr. és Vajtai István: A te íróid. A magyar irodalom nagyjai történelmi és módszeres megvilágításban. Szeged, 143 1.

A módszeresen, adathalmazással felépített irodalomtörténetek a pozitívizmus hagyományai, szükség is van rájuk, de csak úgy, mint a lexikonokra. A szellemtörténelmi látással írt irodalomszemléletek a lelket igyekeznek megragadni az íróban is, meg a művében is, adatok, események mellékessé törpülnek bennük. Végül — ami bennünket elsősorban érdekel — az iskolai irodalomtörténet igyekszik mindkét iránynak s. mellette a didaktikai követelményeknek is eleget tenni. Látjuk tehát, hogy nem is a tudomány, hanem az iskolakönyv lép fel a legnagyobb igényekkel az irodalomtörténet-íróval szemben. Ezért érzik a magyar irodalomtanárok állandóan hiányát egy olyan könyvnek, amely a lényegét adja a magyar irodalomnak azok számára, akik el nem rontott képzelettel közelednek feléje. Ezt a hiányt igyekszik betölteni Bartos, Madácsy és Vajtai könyve. Maguk a szerzők is vallják: „Amit az élményteremtő olvasás és beleélő megbeszélés után a jegyzetbe íratnánk s ahogyan érettségien is szeretnénk hallani, azt a szöveget állítottuk össze.“ Hozzá kell még tennünk, hogy helyesen válogattak, nem akartak pólirodalomtörténetet adni az iskolakönyvhöz, a magyar irodalomból csak a legnagyobbak kerültek bele. Az anyagot módszeresen állították össze és dolgozták fel a jó tanár óravázlata s nem a diák élményképe alapján; az élmény majd ebből alakul, hogy időtálló legyen. A szerzők gondosan ügyeltek arra, hogy könyvükben csak a maradandó értéktételek foglaljanak helyet; állást csak ott és annyiban foglalnak, amennyiben azt a pedagógiai követelmények indokolták, sőt elengedhetlenné teszik. Az általános módszertani keretet, amit bevezetésükben közölnek, igyekeznek mindvégig megtartani, hogy ezzel a könnyű áttekinthetőség könnyen tanulhatóvá tegye a könyvet. Ezt a törekvést szolgálják a lapszéli jegyzetek is, amelyek alkalmazásánál sikerült elkerülniök a legnagyobb hibát, a tárgyi adatközlés zsúfoltságát. A logikus-diszkurzív gondolatmenet egyszerűségét és tiszta formáit igyekeztek tárgyalásukban is, jegyzeteikben is alkal-